

SKALA INWESTYCJI A PŁYNNOŚĆ FINANSOWA GOSPODARSTW ROLNICZYCH W WOJEWÓDZTWIE LUBELSKIM

Agnieszka Gałęcka

Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej

Abstrakt. W opracowaniu przedstawiono zależności między skalą inwestycji a bieżącą płynnością finansową gospodarstw rolniczych położonych w województwie lubelskim. Obiektami badawczymi były gospodarstwa rolnicze uczestniczące w systemie PL FADN. Okres badań obejmował lata 2004–2007. Stwierdzono, że na ogół wraz ze wzrostem bieżącej płynności finansowej zmniejszał się poziom inwestycji w gospodarstwach rolniczych. Największą wartość inwestycji odnotowano w gospodarstwach wyspecjalizowanych w produkcji zwierzęcej, silnych ekonomicznie oraz o dużej powierzchni użytków rolnych. Gospodarstwa te podejmują inwestycje o znacznych rozmiarach, korzystając przy tym z zewnętrznych źródeł finansowania, w tym ze środków pozyskanych w ramach funduszy strukturalnych Unii Europejskiej. W badanym okresie nie odnotowano jednolitej tendencji w ujęciu dynamicznym w kształtowaniu się poziomu inwestycji.

Słowa kluczowe: gospodarstwa rolnicze, skala inwestycji, płynność finansowa

WSTĘP

Inwestowanie jest kluczowym i bardzo ważnym komponentem polityki rozwojowej zarówno indywidualnych gospodarstw rolniczych, jak i całego rolnictwa. Potrzeby inwestycyjne polskiego rolnictwa są duże, o czym świadczą chociażby bardzo wysoki stopień zużycia środków trwałych [Zwolak 2007, s. 98] i malejące techniczne uzbrojenie ziemi i pracy [Dzun 2003, s. 65].

Wyposażenie gospodarstw rolniczych w środki trwałe ma istotny wpływ na ich sytuację ekonomiczną, przede wszystkim na wydajność pracy, poprawę jakości oraz wzrost skali produkcji. Udoskonalanie technicznych środków pracy oraz wprowadzanie nowoczesnych maszyn i urządzeń w produkcji rolniczej przyczyniają się do wzrostu produktywności w produkcji roślinnej i zwierzęcej. Ponadto struktura majątku produkcyjnego decyduje o możliwościach wytwórczych gospodarstwa rolniczego [Gołębowska 2010, s. 60].

Podejmowanie działań inwestycyjnych świadczy o prowadzeniu działalności rynkowej, modernizowaniu gospodarstwa i zwiększaniu skali produkcji. Inwestycje produkcyjne decydują o możliwościach rozwojowych gospodarstw rolniczych i przyczyniają się do zwiększania jego potencjału w przyszłości [Jóźwiak, Kagan 2008, s. 22–30].

W gospodarstwach rolniczych celem działań inwestycyjnych może być m.in. wprowadzanie nowych technologii, poprawa jakości produkcji, zwiększenie konkurencyjności, zróżnicowanie działalności rolniczej, a także dostosowanie produkcji rolnej do wymogów ochrony środowiska naturalnego [Gołębowska 2010, s. 61].

Jak wynika z badań, większość maszyn i urządzeń znajdujących się w gospodarstwach rolniczych w Polsce jest sprzętem zużytym i przestarzałym. Dlatego też inwestycje w gospodarstwach rolniczych są potrzebne, szczególnie w środki techniczne gwarantujące wysoką jakość i cenę produkcji towarowej [Malaga-Toboła 2007, s. 129–136].

Podejmowanie działań inwestycyjnych wiąże się z koniecznością wygospodarowania i przeznaczenia na konkretne cele inwestycyjne określonych środków finansowych, co wpływa na poziom płynności finansowej.

Płynność finansowa jest to zdolność przedsiębiorstwa do terminowego regulowania bieżących zobowiązań¹ [Sierpińska, Jachna 2004, s. 145]. Zdolność ta zależy między innymi od ilości środków zaangażowanych w najbardziej płynne aktywa. Im więcej przedsiębiorstwo utrzymuje płynnych aktywów (np. gotówki), tym większa jest zdolność regulowania bieżących zobowiązań [Waw-

¹ Zobowiązania bieżące to zobowiązania krótkoterminowe – zobowiązania z tytułu dostaw i usług o okresie wymagalności powyżej 12 miesięcy + rezerwy na zobowiązania krótkoterminowe + rozliczenia międzyokresowe krótkoterminowe. W pracy do obliczenia wskaźnika płynności finansowej posłużono się kategorią zobowiązań krótkoterminowych. Zgodnie z metodologią FADN zobowiązania krótkoterminowe to kredyty i pożyczki krótkoterminowe + raty kredytu długoterminowego, do spłaty w ciągu 12 miesięcy + zobowiązania z tytułu dostaw i usług + zobowiązania z tytułów publiczno-prawnych (podatki, ubezpieczenia) + zaliczki otrzymane na poczet dostaw produktów i usług + debet na rachunku bankowym + pozostałe zobowiązania krótkoterminowe + raty zobowiązań długoterminowych do spłaty w ciągu 12 miesięcy.

ryszuk-Miształ 2007, s. 83]. Zmniejszająca się płynność finansowa i związany z tym wzrost trudnościągalnych należności oraz narastanie zobowiązań jest jednym z czynników świadczących o słabnącej kondycji finansowej przedsiębiorstwa [Gołębiowski, Tłaczała 2005, s. 157]. Błędne zarządzanie płynnością finansową, m.in. wzrost zobowiązań krótkoterminowych przy określonym poziomie majątku obrotowego, może doprowadzić przedsiębiorstwo do jej utraty, a w konsekwencji spowodować wiele negatywnych skutków ekonomicznych. Utrata płynności może doprowadzić do bankructwa. Doświadczenia krajów wysokorozwiniętych wskazują, że główną przyczyną upadłości małych i średnich przedsiębiorstw jest utrata płynności finansowej, a nie ponoszenie przez nie strat [Sierpińska, Wędzki 2002, s. 7].

METODY BADAŃ

Celem badań było określenie skali inwestycji w gospodarstwach rolniczych w zależności od poziomu bieżącej płynności finansowej oraz typu rolniczego, siły ekonomicznej i powierzchni użytków rolnych (UR) w latach 2004–2007. Dobór gospodarstw do badań był celowy. Badaniami objęto gospodarstwa z terenu województwa lubelskiego, uczestniczące w polskim systemie FADN (Farm Accountancy Data Network), prowadzące rachunkowość rolną pod nadzorem Instytutu Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy w Warszawie (IERiGŻ-PIB)². Podmioty znajdujące się w polu obserwacji Polskiego FADN są to gospodarstwa towarowe mające zasadniczy udział w tworzeniu wartości dodanej rolnictwa. Za takie uznawane są te, które mieszczą się w grupie gospodarstw wytwarzających w danym regionie FADN co najmniej 90% wartości standardowej nadwyżki bezpośredniej. W 2007 roku w województwie lubelskim w bazie Polskiego FADN było 1120 gospodarstw rolniczych. Był to dobór celowy, odzwierciedlający liczebność przy uwzględnieniu typów rolniczych, wielkości ekonomicznej i powierzchni użytków rolnych.

W opracowaniu analizie poddano gospodarstwa indywidualne z województwa lubelskiego, prowadzące rachunkowość rolną w latach 2004–2007. Obszar ten wybrano z uwagi na typowo rolniczy charakter regionu, na którym rolnictwo jest główną gałęzią gospodarki oraz z uwagi na fakt, iż jest to województwo zaliczane do najsłabiej rozwiniętych regionów w Polsce, a także w Unii Europejskiej (UE).

² Ustawa z dnia 29 listopada 2000 r. o zbieraniu i wykorzystywaniu danych rachunkowych z gospodarstw rolnych, Dz.U. 2001 nr 3, poz. 20 z późn. zm.

Do oceny stopnia płynności finansowej gospodarstw rolniczych wykorzystano wskaźnik bieżącej płynności finansowej, obliczany jako iloraz aktywów obrotowych do zobowiązań krótkoterminowych. Rentowność majątku obliczono jako relację dochodu z rodzinnego gospodarstwa rolniczego do wartości aktywów.

Przy określeniu zależności między bieżącą płynnością finansową a skalą inwestycji gospodarstwa rolnicze podzielono na cztery grupy. Kryterium podziału był wskaźnik bieżącej płynności finansowej. Pierwsza grupa gospodarstw obejmowała 33% ich zbiorowości o najmniejszej wielkości wskaźnika bieżącej płynności finansowej, druga o przeciętnej (33%), trzecia natomiast o wielkości największej (33%). Do grupy czwartej zakwalifikowano gospodarstwa bez zobowiązań krótkoterminowych, w przypadku których nie było możliwe obliczenie wskaźnika bieżącej płynności finansowej, ponieważ mianownik równy jest zeru. W ten sposób uzyskano podział gospodarstw rolniczych na pierwszą (I), drugą (II), trzecią (III) oraz czwartą (IV) grupę.

W ramach przyjętego kryterium grupowania, gospodarstwa rolnicze podzielono ze względu na typ rolniczy, siłę ekonomiczną i powierzchnię UR. W ramach typu rolniczego gospodarstwa analizowano w następujących grupach: uprawy polowe, zwierzęta żywione w systemie wypasowym (razem z krowami mlecznymi), zwierzęta ziarnożerne oraz mieszane. Gospodarstwa grupowano także według wielkości ekonomicznej, określanej sumą standardowych nadwyżek bezpośrednich³ wszystkich działalności występujących w gospodarstwie rolniczym. Wielkość ekonomiczna mierzona jest w jednostkach ESU⁴ (1 ESU = 1200 euro). Przyjęto następujące klasy wielkości ekonomicznej gospodarstw rolniczych: bardzo małe (< 4 ESU), małe (4–8 ESU), średnio małe (8–16 ESU) oraz średnio duże (16–40 ESU). W ramach badanej populacji gospodarstw wyodrębniono również następujące grupy obszarowe: małe (5–10 ha), średnio małe (10–20 ha), średnio duże (20–30 ha), duże (30–50 ha) i bardzo duże (≥ 50 ha). W badaniach pominięto gospodarstwa o następujących typach rolniczych: uprawy ogrodnicze, winnice, uprawy trwałe oraz gospodarstwa należące do klas ekonomicznych duże (40–100) i bardzo duże (≥ 100) – z uwagi na ich małą liczebność. Wyniki w ramach FADN są bowiem do uzyskania w przypadku, gdy w danej grupie gospodarstw ich liczba wynosi co najmniej 15.

³ Standardowa nadwyżka bezpośrednia jest nadwyżką wartości produkcji danej działalności rolniczej nad wartością kosztów bezpośrednich w przeciętnych dla danego regionu warunkach produkcji. Aby wyeliminować wpływ zmian w produkcji lub ceny produktów i środków produkcji do obliczeń przyjmowane były średnie z trzech lat odpowiedniego okresu, na podstawie uśrednionych rocznych danych z danego regionu. Z tego właśnie powodu pojęcie nadwyżki bezpośredniej zostało uzupełnione terminem „standardowa” [Goraj et al. 2008, s. 9].

⁴ ESU (ang. european size unit) – europejska jednostka wielkości.

WYNIKI BADAŃ

W tabeli 1 przedstawiono wartość inwestycji⁵ w badanych gospodarstwach rolniczych, w zależności od bieżącej płynności finansowej i typu rolniczego w latach 2004–2007. W analizowanych gospodarstwach nie stwierdzono jednolitych zależności pomiędzy poziomem płynności finansowej a wartością inwestycji. Na ogół najwyższy ich poziom notowały gospodarstwa z grupy I, co świadczyć może o tym, że gospodarstwa, które znacznie inwestują w środki trwałe korzystają z kredytów, a co jest z tym związane, mają więcej zobowiązań krótkoterminowych, przez co odnotowują niższy poziom bieżącej płynności finansowej. W gospodarstwach o typie rolniczym uprawy polowe w badanym okresie stwierdzono wzrost wartości inwestycji, wraz ze spadkiem poziomu bieżącej płynności finansowej. Podobna tendencja widoczna była w pozostałych gospodarstwach w latach 2006–2007. Największą wartość inwestycji odnotowano w 2006 roku w gospodarstwach specjalizujących się w chowie zwierząt ziarnożernych w grupie I – 4187 zł/ha UR. W gospodarstwach tych w 2006 roku odnotowano także największą różnicę między grupą I a III – o ponad 3400 zł/ha UR. Najmniejsza wartość inwestycji wystąpiła w gospodarstwach nie mających zobowiązań krótkoterminowych oraz w tych o najwyższym poziomie płynności finansowej. Na ogół gospodarstwa z grupy IV charakteryzowały się mniejszą wartością inwestycji, w porównaniu do gospodarstw o najniższej płynności. Największa różnica na korzyść gospodarstw z grupy I w stosunku do grupy IV wystąpiła w 2006 roku w gospodarstwach o typie rolniczym zwierzęta ziarnożerne (o 3458 zł/ha UR). Najwyższym poziomem inwestycji charakteryzowały się gospodarstwa wyspecjalizowane w produkcji zwierzęcej. W latach 2004–2005 i 2007 największą średnią wartość inwestycji odnotowano w gospodarstwach o typie rolniczym zwierzęta żywione w systemie wypasowym – średnio od 1606 do 1909 zł/ha UR. W 2006 roku wyższy poziom inwestycji stwierdzono w gospodarstwach wyspecjalizowanych w chowie zwierząt ziarnożernych, w których średnia wartość zakupionych i wytworzonych środków trwałych wynosiła 2199 zł/ha UR. Wysoka wartość inwestycji w gospodarstwach wyspecjalizowanych w konkretnym typie produkcji świadczy o ich polityce prorozwojowej. Najniższy poziom inwestycji w latach 2004–2006 dotyczył gospodarstw o typie rolniczym mieszane, w których średnia ich wartość wynosiła od 562 do 751 zł/ha UR. W 2007 roku mniejsze wydatki inwestycyjne stwierdzono w gospodarstwach o typie rolniczym uprawy polowe, a wartość zakupionych i wytworzonych środków trwałych kształtowała się od 232 zł/ha UR w grupie IV do 1068 zł/ha UR w grupie I. Zaangażowanie gospodarstw w procesy inwestycyjne przyczynia się do

⁵ Wartość inwestycji obliczono jako wartość zakupionych i wytworzonych środków trwałych na 1 ha UR.

konieczności korzystania z kapitału obcego, w tym także krótkoterminowego, co obniża poziom płynności finansowej.

W latach 2004–2007 w badanych gospodarstwach nie występowała jednolita tendencja w ujęciu dynamicznym (tab. 1). W większości analizowanych grup w 2007 roku w stosunku do 2004 roku wystąpił spadek wartości inwestycji,

TABELA 1. Wartość inwestycji (zł/ha UR) w zależności od poziomu bieżącej płynności finansowej i typu rolniczego gospodarstw rolniczych w latach 2004–2007

Grupa gospodarstw	2004	2005	2006	2007	Zmiana 2007–2004
Uprawy polowe					
I	1 023	960	1 711	1 068	45
II	889	759	1 165	674	-215
III	866	396	691	652	-214
IV	420	203	543	232	-188
Razem ^a	800	580	1 028	657	-143
IV-I	-603	-757	-1 168	-836	-233
Zwierzęta żywione w systemie wypasowym					
I	1 596	1 570	3 491	2 738	1 142
II	1 617	3 393	1 504	1 955	338
III	1 500	1 822	874	1 210	-290
IV	1 714	849	1 975	1 327	-387
Razem	1 607	1 909	1 961	1 808	201
IV-I	118	-721	-1 516	-1 411	-1 529
Zwierzęta ziarnożerne					
I	1 517	759	4 187	486	-1 031
II	563	294	3 105	1 566	1 003
III	642	1 506	774	831	189
IV	690	966	729	592	-98
Razem	853	881	2 199	869	16
IV-I	-827	207	-3 458	106	933
Mieszane					
I	768	844	1 226	1 693	925
II	1 034	535	1 016	782	-252
III	510	642	428	469	-41
IV	286	227	334	312	26
Razem	650	562	751	814	165
IV-I	-482	-617	-892	-1 381	-899

^a Razem = średnia arytmetyczna w danym roku.

Źródło: Opracowanie własne.

największy w gospodarstwach o typie rolniczym zwierzęta ziarnożerne w grupie I (o 1031 zł/ha UR, tj. o 68%). Być może spowodowane to jest planowanymi większymi inwestycjami w kolejnym roku, co potwierdzałoby dotychczasową tendencję. Największy wzrost poziomu inwestycji odnotowały gospodarstwa specjalizujące się w chowie zwierząt ziarnożernych o średnim poziomie płynności finansowej oraz o typie rolniczym mieszane o najniższym poziomie bieżącej płynności finansowej, odpowiednio o 178,2 i 120,4%. Generalnie jedynie w gospodarstwach o typie rolniczym uprawy polowe w 2007 roku w stosunku do 2004 roku odnotowano średni spadek wartości inwestycji o 143 zł/ha UR, tj. o 22,3%. W pozostałych typach rolniczych stwierdzono natomiast wzrost wartości zakupionych i wytworzonych środków trwałych, co jest tendencją pozytywną.

W tabeli 2 przedstawiono kształtowanie się wartości inwestycji w zależności od bieżącej płynności finansowej oraz siły ekonomicznej. Stwierdzono, że na ogół wraz ze wzrostem płynności spadała wartość inwestycji. Gospodarstwa z grupy I charakteryzowały się wyższym poziomem zakupionych i wytworzonych środków trwałych w stosunku do grupy III. Największą różnicę między tymi dwoma grupami odnotowano w 2006 roku, w gospodarstwach o największej sile ekonomicznej (1729 zł/ha UR). Najniższy poziom inwestycji stwierdzono w gospodarstwach należących do grup IV i III, w których wydatki w tym zakresie na ogół nie przekraczały 700 zł/ha UR, z wyjątkiem gospodarstw średnio dużych, w których wartość inwestycji była większa. W badanych gospodarstwach stwierdzono dodatnią zależność między wartością inwestycji a siłą ekonomiczną. Im wyższa była klasa wielkości ekonomicznej gospodarstwa, tym większe notowano nakłady inwestycyjne. Gospodarstwa średnio duże na ogół osiągały wartość inwestycji na poziomie powyżej 1000 zł/ha UR, podczas gdy bardzo małe nie przekraczały 500 zł/ha UR. Największą różnicę między gospodarstwami najsilniejszymi ekonomicznie a najsłabszymi stwierdzono w 2006 roku, w którym średnia wartość inwestycji wynosiła odpowiednio 1775 i 181 zł/ha UR. Świadczy to o tym, że skala procesów inwestycyjnych w dużej mierze zależy od siły ekonomicznej gospodarstwa. Zapewne związane jest to z faktem, że gospodarstwa silne ekonomicznie podejmują się inwestycji bardziej skomplikowanych i mają większe możliwości, chociażby finansowania planowanych inwestycji kapitałem obcym, gdyż łatwiej jest im uzyskać kredyt komercyjny. Z kolei inwestycje realizowane w gospodarstwach o mniejszej sile ekonomicznej zazwyczaj nie mają charakteru prorozwojowego, służą głównie do czynienia pracy łatwiejszą i lżejszą.

W analizowanym okresie w badanych gospodarstwach nie stwierdzono jednolitej tendencji zmiany wartości inwestycji. W 2007 roku w stosunku do 2004 roku jedynie w gospodarstwach małych we wszystkich grupach odnotowano wzrost wartości inwestycji, największy w grupie III (o 65,3%), najniższy

TABELA 2. Wartość inwestycji [zł/ha UR] w zależności od poziomu bieżącej płynności finansowej i siły ekonomicznej gospodarstw rolniczych

Grupa gospodarstw	2004	2005	2006	2007	Zmiana 2007-2004
Bardzo małe (< 4 ESU)					
I	1 437	591	132	1 277	-160
II	189	93	171	300	111
III	337	210	50	312	-25
IV	114	5	370	188	74
Razem	519	225	181	519	0
IV-I	-1 323	-586	238	-1 089	234
Małe (4-8 ESU)					
I	779	624	1018	887	108
II	550	617	925	802	252
III	317	557	565	524	207
IV	254	192	318	333	79
Razem	475	498	707	637	162
IV-I	-525	-432	-700	-554	-29
Średnio małe (8-16 ESU)					
I	978	1 119	1 599	1 326	348
II	863	869	1 122	813	-50
III	1 102	503	481	693	-409
IV	755	476	662	536	-219
Razem	925	742	966	842	-83
IV-I	-223	-643	-937	-790	-567
Średnio duże (16-40 ESU)					
I	1 959	1 896	2 769	1 722	-237
II	1 154	796	1 543	1 322	168
III	838	871	1 040	676	-162
IV	1 486	856	1 747	1 127	-359
Razem	1 359	1 105	1 775	1 212	-148
IV-I	-473	-1 040	-1 022	-595	-122

Źródło: Opracowanie własne.

natomiast w grupie I (o 13,9%). W gospodarstwach powyżej 8 ESU na ogół notowano spadek wartości inwestycji. Średnio największy spadek analizowanej wielkości stwierdzono w gospodarstwach najsilniejszych ekonomicznie (o 148 zł/ha UR, tj. o 10,3%). W badanym okresie nie była to jednolita tendencja, dlatego też nie jest to sytuacja niepokojąca. Należy bowiem pamiętać, że

większe inwestycje wymagają dłuższego czasu na ich realizację. Dlatego też wydatki te mogą być widoczne dopiero w kolejnych latach.

W tabeli 3 przedstawiono wartość inwestycji w zależności od bieżącej płynności finansowej i powierzchni UR. Na ogół najwyższym poziomem inwestycji charakteryzowały się gospodarstwa z grupy I, w których wskaźnik bieżącej płynności finansowej był najniższy, co świadczy o tym, że większe inwestycje nie są finansowane wyłącznie kapitałem własnym. Najmniejszą wartość inwestycji notowano w gospodarstwach z grup III i IV. Wyjątek stanowiły gospodarstwa małe, w których w latach 2005 i 2007 największą wartość zakupionych i wytworzonych środków trwałych stwierdzono w grupie III, odpowiednio na poziomie 1157 i 1337 zł/ha UR. Podobną sytuację odnotowano w 2004 roku w gospodarstwach dużych, w których w grupie III wydatki na inwestycje wynosiły 1466 zł/ha UR i był to najwyższy poziom w tej grupie w tym roku.

W badanych gospodarstwach rolniczych stwierdzono wzrost wartości inwestycji wraz ze zwiększaniem się powierzchni UR, przy czym nie była to jednolita tendencja we wszystkich wydzielonych grupach. Zwiększanie poziomu inwestycji zauważalne było w gospodarstwach do 50 ha UR. W gospodarstwach bardzo dużych (powyżej 50 ha UR) odnotowano natomiast nieznaczny spadek wydatków w tym zakresie w przeliczeniu na 1 ha UR. Największa wartość inwestycji wystąpiła w 2006 roku w gospodarstwach dużych, o najniższej bieżącej płynności finansowej (2964 zł/ha UR). Najmniejsze wydatki inwestycyjne wystąpiły natomiast w 2005 roku w gospodarstwach małych, niemających zobowiązań krótkoterminowych (tylko 76 zł/ha UR). Średnio największą różnicę w wartości inwestycji między gospodarstwami małymi a dużymi stwierdzono w 2006 roku (o 1206 zł/ha UR).

Reasumując, można stwierdzić, że możliwości inwestycyjne, zakres oraz rozmiary inwestycji w dużej mierze zależą od wielkości gospodarstwa rolniczego [Kusz 2007, s. 91]. Przy znacznych inwestycjach konieczne jest korzystanie z obcych źródeł finansowania, których pozyskanie przez gospodarstwa małe jest trudne.

W analizowanych gospodarstwach rolniczych w latach 2004–2007 nie odnotowano jednolitej tendencji w ujęciu dynamicznym. W większości badanych grup gospodarstw odnotowano jednak wzrost nakładów inwestycyjnych, co jest pozytywnym zjawiskiem. Największy wzrost wartości inwestycji dotyczył gospodarstw dużych w grupie IV, z 414 zł/ha UR w 2004 roku do 1157 zł/ha UR w 2007 roku, tj. o 179,5%. Świadczy to o długoterminowych planach inwestycyjnych, które zmierzają do rozwoju tych gospodarstw. Średni wzrost nakładów inwestycyjnych w gospodarstwach dużych kształtował się na poziomie 186 zł/ha UR, co w porównaniu z innymi grupami obszarowymi było największym wzrostem. Największy spadek wartości inwestycji odnotowano w gospodarstwach małych w grupie I (o 732 zł/ha UR, tj. o 59%), co jest stosunkowo niepokojące.

TABELA 3. Wartość inwestycji (zł/ha UR) w zależności od poziomu bieżącej płynności finansowej i powierzchni UR gospodarstw rolniczych w latach 2004–2007

Grupa gospodarstw	2004	2005	2006	2007	Zmiana 2007–2004
Małe (5–10 ha)					
I	1 241	771	989	509	-732
II	383	358	314	584	201
III	717	1 157	868	1 337	620
IV	400	76	410	493	93
Razem	685	591	645	731	46
IV-I	-841	-695	-579	-16	825
Średnio małe (10–20 ha)					
I	1 065	926	1 599	1 403	338
II	947	614	1 073	1 066	119
III	580	973	745	544	-36
IV	572	316	421	323	-249
Razem	791	707	960	834	43
IV-I	-493	-610	-1 178	-1 080	-587
Średnio duże (20–30 ha)					
I	1 615	1 402	2 592	1 549	-66
II	679	1 170	1 385	848	169
III	911	400	575	695	-216
IV	641	510	639	500	-141
Razem	962	871	1 298	898	-64
IV-I	-974	-892	-1 953	-1 049	-75
Duże (30–50 ha)					
I	1 069	1 859	2 964	1 994	925
II	1 415	415	2 198	1 301	-114
III	1 466	1 157	909	656	-810
IV	414	1 047	1 333	1 157	743
Razem	1 091	1 120	1 851	1 277	186
IV-I	-655	-812	-1 631	-837	-182
Bardzo duże (≥ 50 ha)					
I	832	1 322	2 087	942	110
II	1 535	460	1 389	1 648	113
III	474	354	999	715	241
IV	-	-	-	-	-
Razem	947	712	1 492	1 102	155

Źródło: Opracowanie własne.

Reasumując, można stwierdzić, że największą wartość inwestycji odnotowano w gospodarstwach wyspecjalizowanych w produkcji zwierzęcej, silnych ekonomicznie oraz o dużej powierzchni UR. Gospodarstwa te podejmują inwestycje o znacznych rozmiarach, które zwiększają poziom środków trwałych oraz prowadzą do większej mechanizacji produkcji i szeroko rozumianego rozwoju technologicznego. Przy dużych nakładach inwestycyjnych gospodarstwa rolnicze nie są w stanie finansować tych inwestycji wyłącznie kapitałem własnym, dlatego też korzystają z zewnętrznych źródeł finansowania, np. z kredytów, pożyczek czy też ze środków pozyskiwanych w ramach funduszy strukturalnych Unii Europejskiej. Ta forma finansowania inwestycji często nie jest dostępna dla gospodarstw o małej powierzchni UR oraz słabych pod względem ekonomicznym.

WNIOSKI

W opracowaniu przedstawiono zależności między wielkością inwestycji a bieżącą płynnością finansową i typem rolniczym, siłą ekonomiczną oraz powierzchnią UR gospodarstw rolniczych w województwie lubelskim w latach 2004–2007. Na podstawie przeprowadzonych badań zrealizowano cel główny pracy i sformułowano następujące wnioski:

1. Na ogół wraz ze wzrostem bieżącej płynności finansowej zmniejszał się poziom inwestycji w gospodarstwach rolniczych. Największa wartość inwestycji występowała zazwyczaj w gospodarstwach o najmniejszej płynności finansowej. Świadczy to o tym, że większe inwestycje finansowane były kapitałem zewnętrznym. Nie odnotowano jednolitej tendencji w ujęciu dynamicznym w kształtowaniu się poziomu inwestycji w badanym okresie.
2. Największą wartość inwestycji w latach 2004–2007 odnotowano w gospodarstwach wyspecjalizowanych w produkcji zwierzęcej. Można zatem stwierdzić, że właściciele tych gospodarstw przejawiali postawę prorozwojową, co prowadziło do wzrostu produktywności.
3. Wraz ze wzrostem siły ekonomicznej oraz powierzchni UR zwiększała się wartość inwestycji w gospodarstwach rolniczych. Najwyższy poziom inwestycji stwierdzono w gospodarstwach dużych (30–50 ha) oraz o sile ekonomicznej 16–40 ESU. Oznacza to, że gospodarstwa silne pod względem ekonomicznym oraz duże obszarowo mają przewagę konkurencyjną nad pozostałymi grupami gospodarstw pod względem możliwości rozwojowych. Gospodarstwa te podejmują inwestycje o znacznych rozmiarach, korzystając przy tym z wewnętrznych źródeł finansowania, w tym ze środków pozyskanych w ramach funduszy strukturalnych Unii Europejskiej.

Spis literatury

- DZUN W. 2003: Nakłady inwestycyjne i bieżące w rolnictwie polskim w świetle dochodów rolników w latach 1990–2001, *Wieś i Rolnictwo* 3 (120), s. 52–71.
- GOŁĘBIEWSKA B. 2010: Kierunki podejmowanych działań inwestycyjnych w gospodarstwach rolniczych o zróżnicowanych powiązaniach z otoczeniem, *Roczniki Nauk Rolniczych, Seria G* 97 (4), s. 60–68.
- GOŁĘBIEWSKI G., TŁACZAŁA A. 2005: Analiza ekonomiczno-finansowa w ujęciu praktycznym, Difin, Warszawa.
- GORAJ L., OSUCH D., PŁONKA R. 2008: Wyniki standardowe uzyskane przez gospodarstwa rolne uczestniczące w Polskim FADN w 2007 roku, Wydawnictwo IERiGŻ-PIB, Warszawa.
- JÓZWIAK W., KAGAN A. 2008: Gospodarstwa towarowe a gospodarstwa wielkotowarowe, *Roczniki Nauk Rolniczych, Seria G* 95 (1), s. 22–30.
- MALAGA-TOBOŁA U. 2007: Kierunek produkcji a efektywność technicznej modernizacji gospodarstw rolniczych, *Inżynieria Rolnicza* 7 (95), s. 129–136.
- SIERPIŃSKA M., JACHNA T. 2004: Ocena przedsiębiorstwa według standardów światowych, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- SIERPIŃSKA M., WĘDZKI D. 2002: Zarządzanie płynnością finansową w przedsiębiorstwie, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Ustawa z dnia 29 listopada 2000 r. o zbieraniu i wykorzystywaniu danych rachunkowych z gospodarstw rolnych, Dz.U. 2001 nr 3, poz. 20 z późn. zm.
- WAWRYSZUK-MISZTAŁ A. 2007: Strategie zarządzania kapitałem obrotowym netto w przedsiębiorstwach studium empiryczno-teoretyczne, Wydawnictwo UMCS, Lublin.
- ZWOLAK J. 2007: Ocena reprodukcji środków trwałych w rolnictwie polskim po 1990 roku, *Zagadnienia Ekonomiki Rolnej* 1, s. 96–104.

INVESTMENTS IN RELATION TO CURRENT FINANCIAL LIQUIDITY OF AGRICULTURE FARMS IN LUBELSKIE VOIVODESHIP

Abstract. The elaboration estimated relation between return of investments and current financial liquidity in agriculture farms, situated in Lubelskie Voivodeship. The research was based on the agricultural farms participating in PL FADN system. The analysis was conducted between 2004 and 2007. It was found that in general, with the increase of current liquidity reduce the level of financial investment in farms. The highest value of investment was recorded in farms specialized in animal production, economic strong and the a large of arable land. These farms make substantial investments sizes, benefiting from the external sources of financing, including funds obtained from the EU Structural Funds. In the test period, there was no uniform trend in the dynamic in shaping the investment.

Key words: farms, investment sizes, financial liquidity

